

Hvordan sikre bærekraftige kommuner?

Fagkonferanse Forum for kontroll og tilsyn

Bjørn Gudbjørgrud, 4.6 2025

Det kommunale utfordringsbildet

Demografi

Økonomi

Kompetanse og kapasitet

Utenforskap

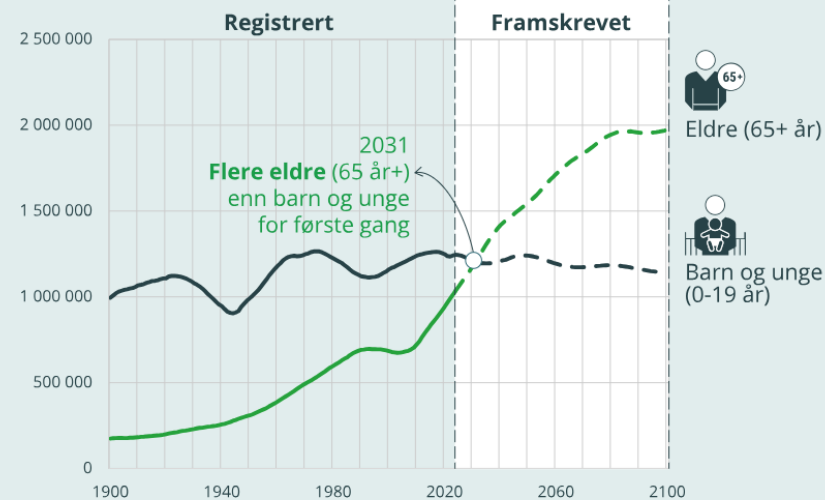
De neste 10 årene: Store befolkningsendringer

- De neste 10 årene i Norge:
 - Nesten 70 000 færre barn i grunnskolealder (6 til 15 år)
 - 223 000 flere pensjonister (67+)

- De neste 10 årene i Sandefjord:
 - Nesten 1000 færre barn i grunnskolealder (6 til 15 år)
 - Nesten 2000 flere over 80 år

Flere eldre enn barn og unge

Folkemengden i to aldersgrupper
Hovedalternativet (MMM)
Personer

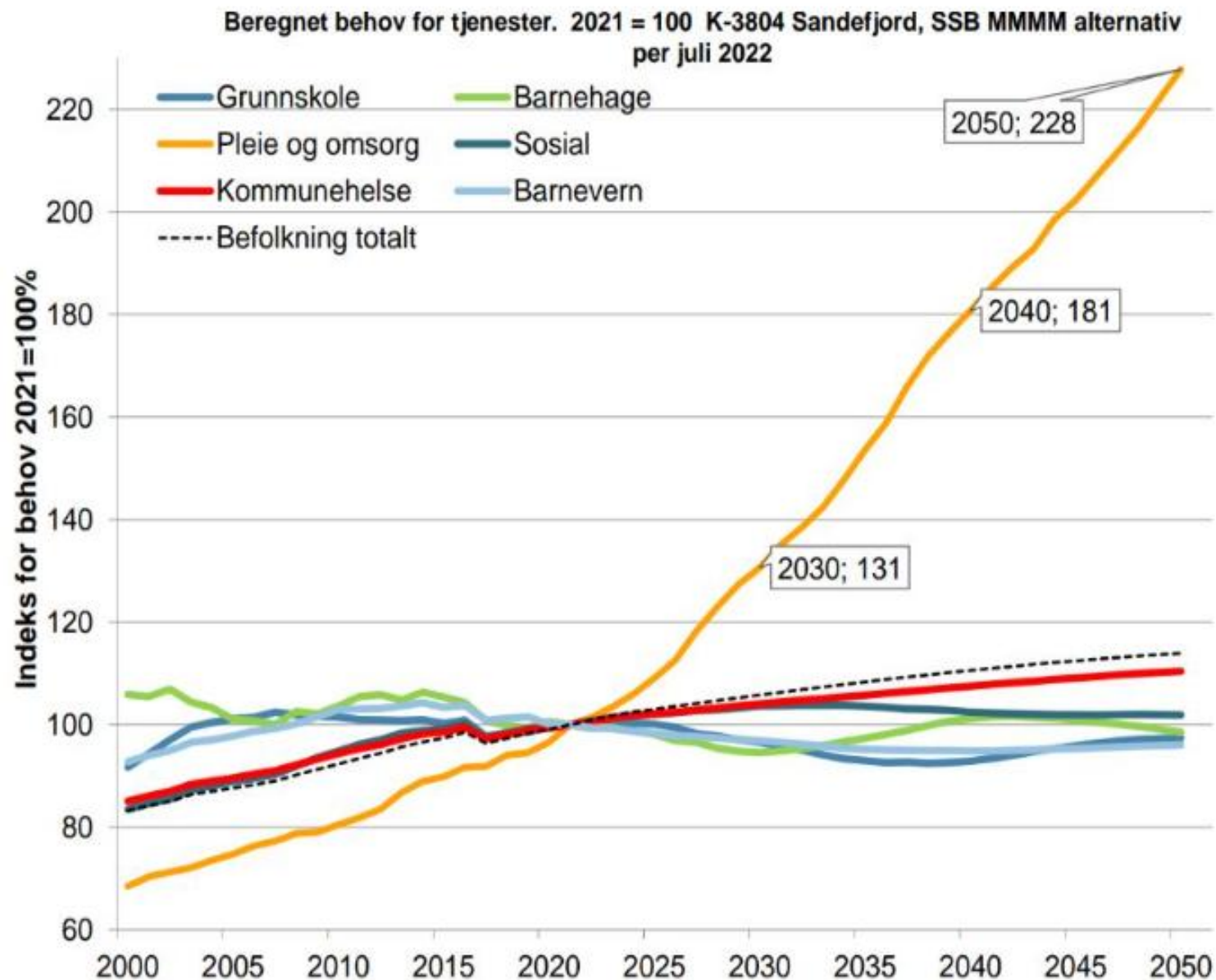
Kilde: www.ssb.no/folkfram

	2024	2029	2034	2039	2044	2049
0 - åringer	541	567	595	612	605	583
Barnehage (1-5 år)	3 203	3 020	3 158	3 314	3 327	3 252
Grunnskole (6-15 år)	7 805	7 449	6 955	6 936	7 231	7 387
Videregående (16-19 år)	3 339	3 235	3 137	2 871	2 804	2 907
Voksne (20-66 år)	39 345	40 161	40 725	40 636	40 443	40 460
Eldre (67-79 år)	8 661	9 050	9 769	10 843	11 403	11 309
Eldre (80-89 år)	2 759	3 751	4 452	4 706	5 204	5 984
Eldre (90 år og eldre)	578	647	775	1 170	1 394	1 589
Total	66 231	67 880	69 566	71 088	72 411	73 471

...og store endringer i sammensetningen av kostnader:

I Sandefjord (og de fleste andre kommuner) ser bildet slik ut fremover når det gjelder behov for tjenester:

Det kommunale utfordringsbildet

Demografi

Økonomi

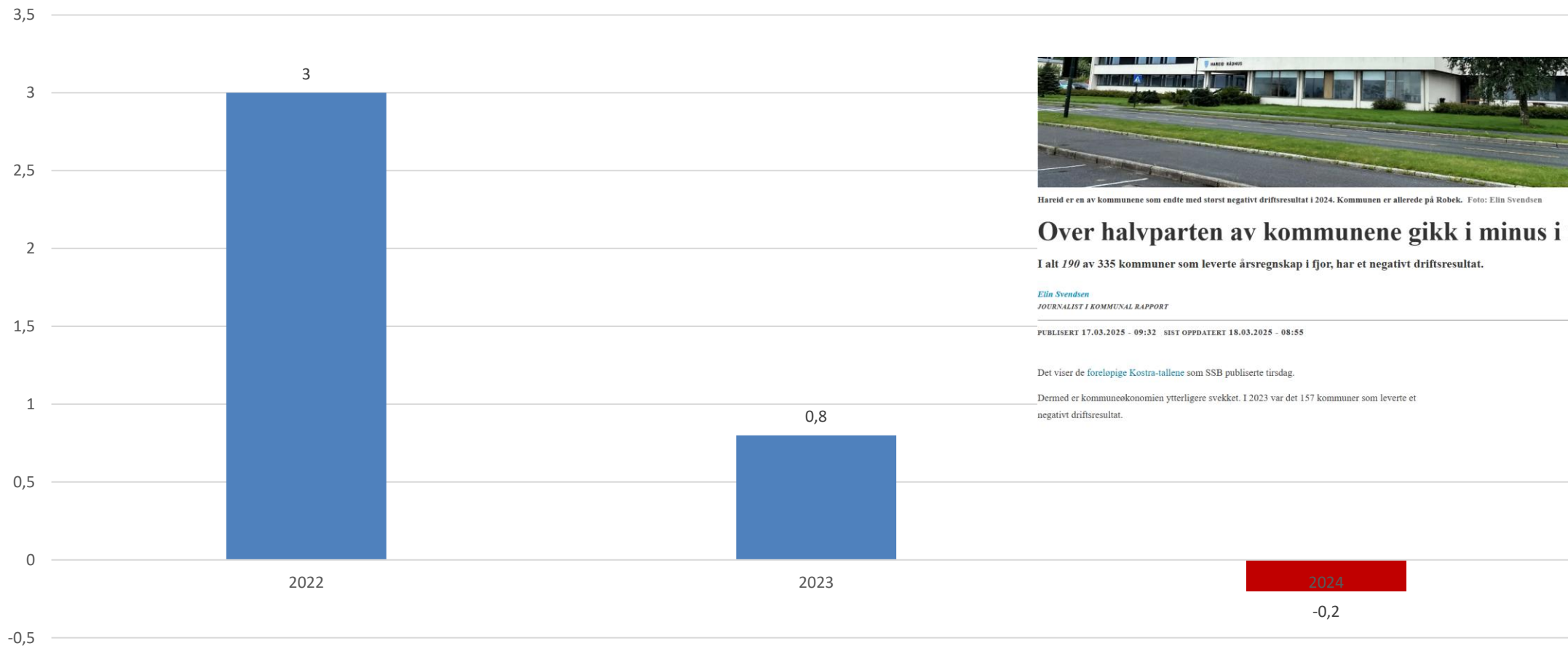
Kompetanse og kapasitet

Utenforskap

Svake regnskapstall i kommunal sektor

Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter (prosent)

Hareid er en av kommunene som endte med størst negativt driftsresultat i 2024. Kommunen er allerede på Robek. Foto: Elin Svendsen

Over halvparten av kommunene gikk i minus i fjor

I alt 190 av 335 kommuner som leverte årsregnskap i fjor, har et negativt driftsresultat.

Elin Svendsen
JOURNALIST I KOMMUNAL RAPPORT

PUBLISERT 17.03.2025 - 09:32 SIST OPPDATERT 18.03.2025 - 08:55

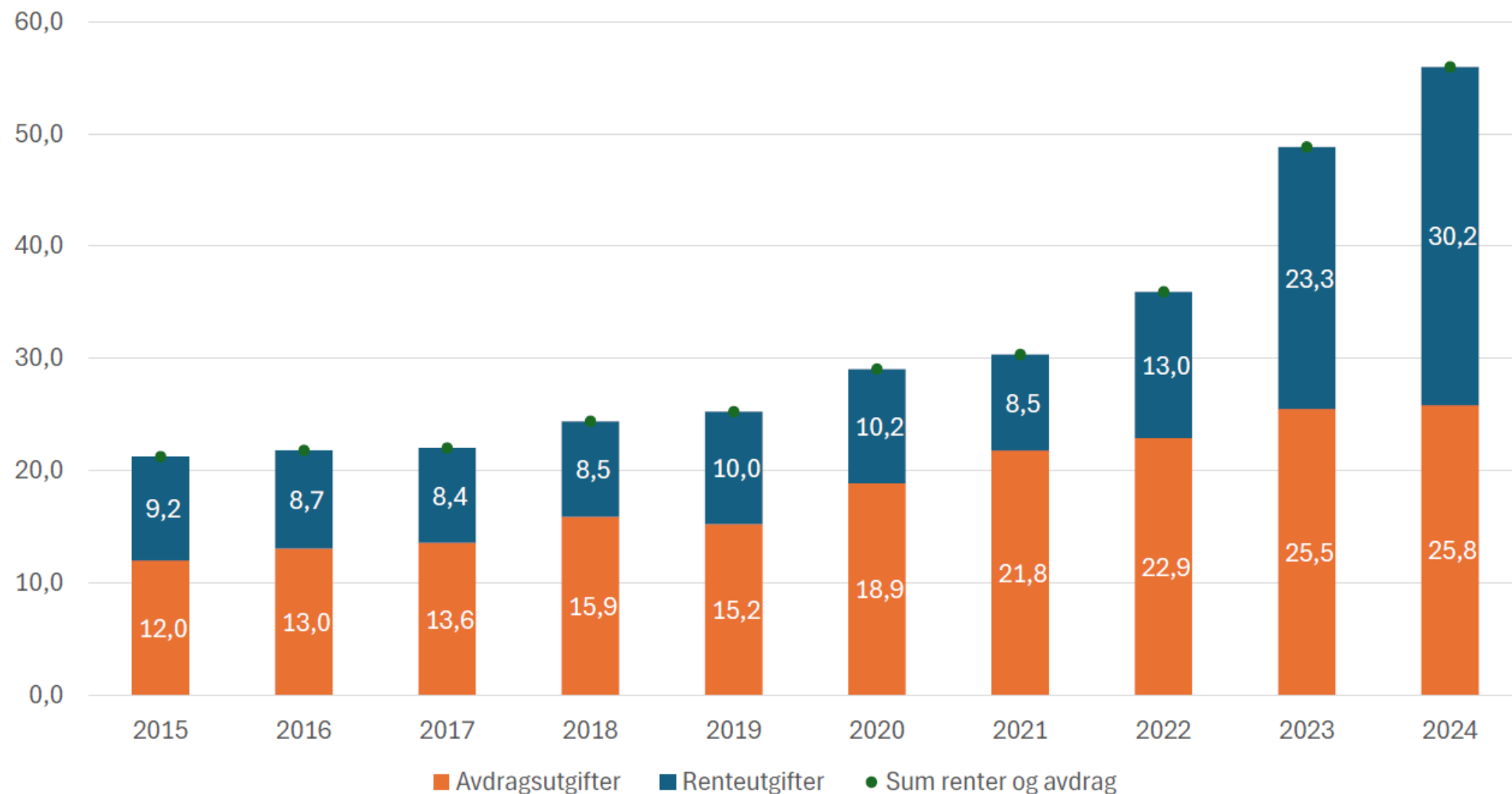

Det viser de foreløpige Kostra-tallene som SSB publiserte tirsdag.

Dermed er kommuneøkonomien ytterligere svekket. I 2023 var det 157 kommuner som leverte et negativt driftsresultat.

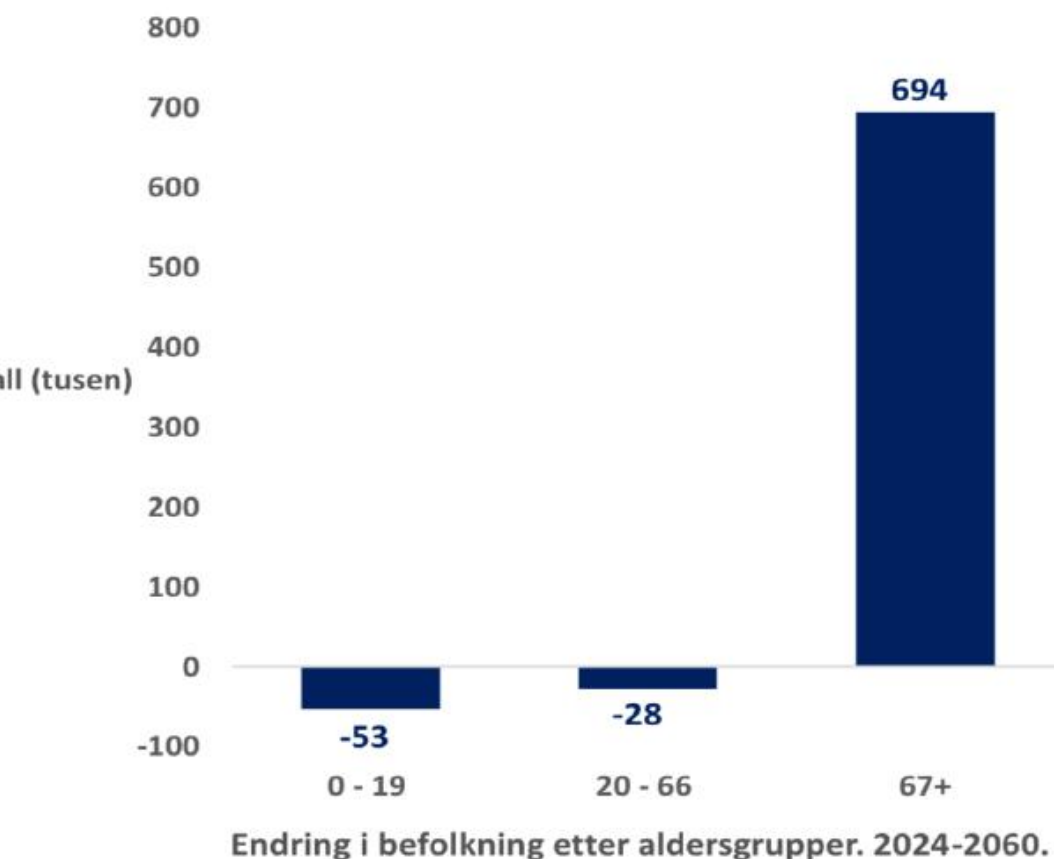
Kommunenes rente- og avdragsutgifter har nesten doblet seg siden 2020

Kommunene - rente- og avdragsutgifter 2015 - 2024 i mrd. kroner

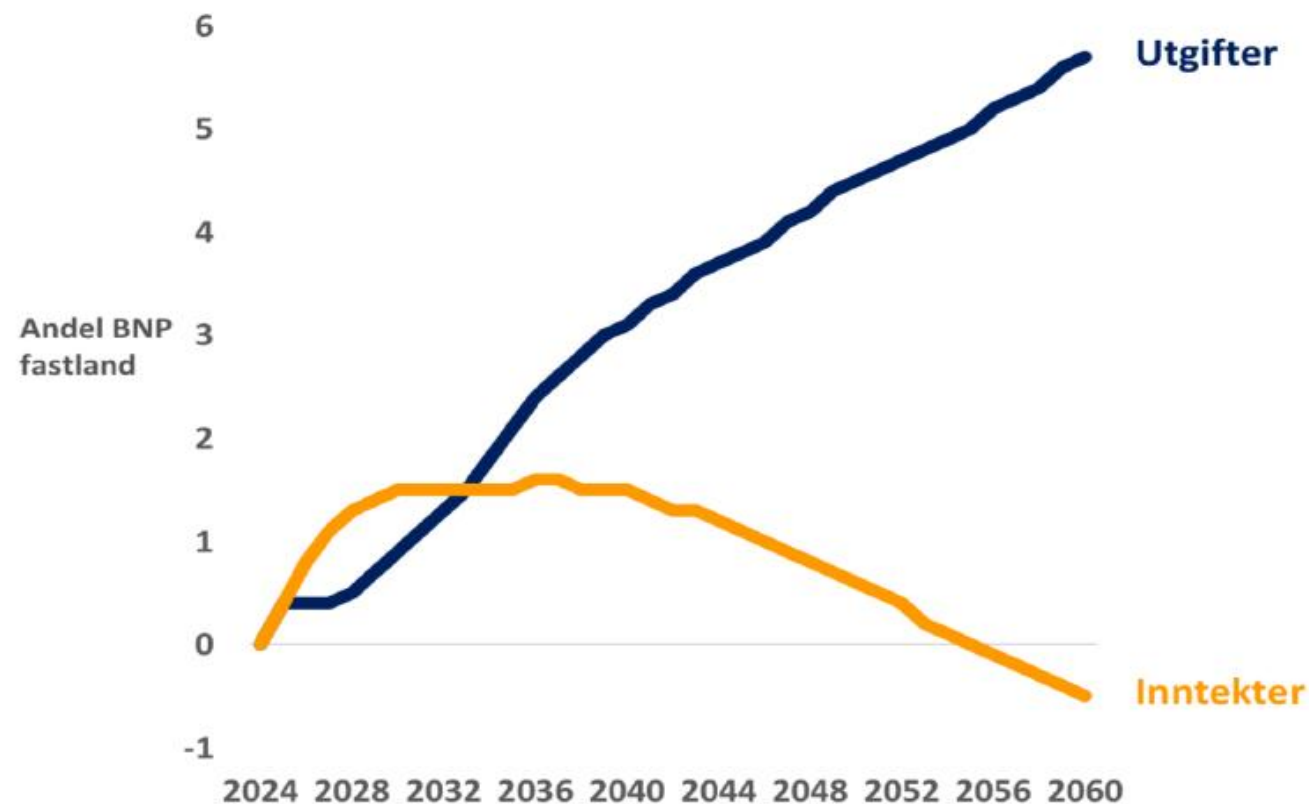

Perspektivmeldingen

Færre i arbeidsdyktig alder –knapphet på arbeidskraft

«Haikjeften» -over tid høyere vekst i utgifter enn inntekter

Det kommunale utfordringsbildet

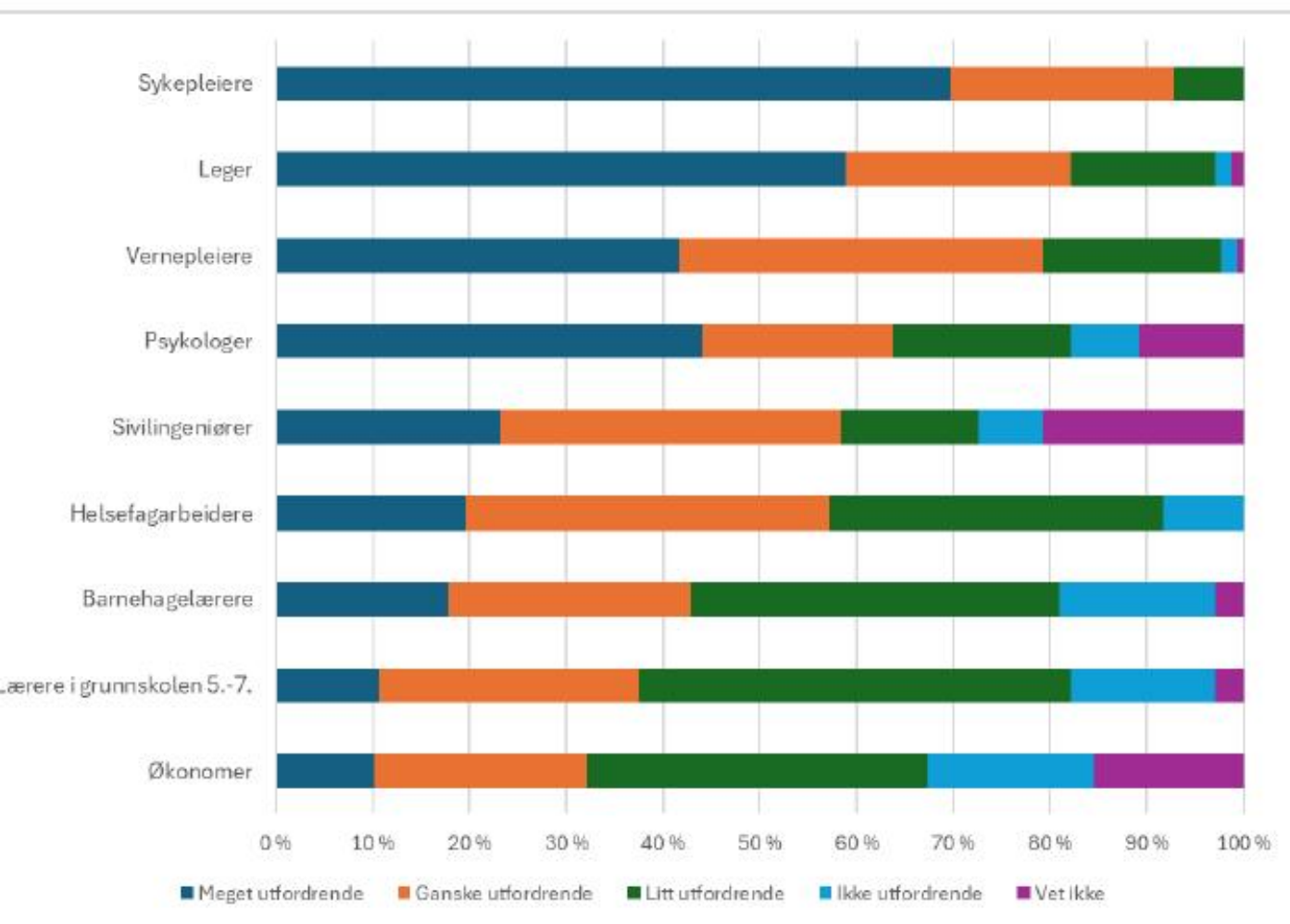
Demografi
Økonomi

Kompetanse og kapasitet

Utenforskap

Mangel på kvalifisert arbeidskraft er nok enda mer kritisk, og vi er allerede der.

Så mye penger brukte din kommune på sykepleiervikarer

Kilde: KS Barne- og helsevesen

Kilde: Sykepleien.no

Kilde: KS

Det kommunale utfordringsbildet

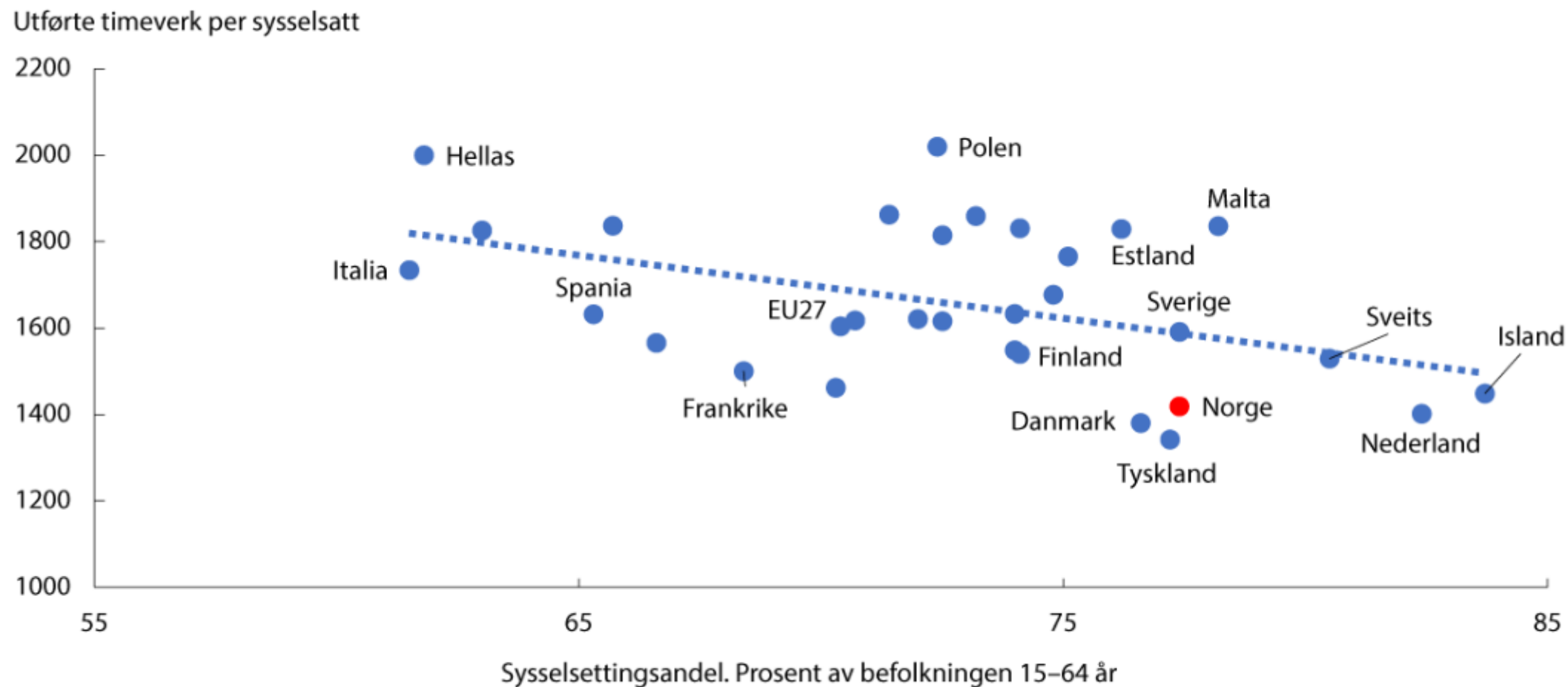
Demografi

Økonomi

Kompetanse og kapasitet

Utenforskap

Figur 3.14 Utførte timeverk per sysselsatt og sysselsettingsandel 15–64 år. 2023

Kilde: Eurostat, *Nasjonalregnskap og Labor Force Survey*.

Tre kommunale grep for å møte utfordringene

1

Mer effektiv drift

2

Vri ressurser fra unge til eldre

3

Utvikle pleie- og omsorg

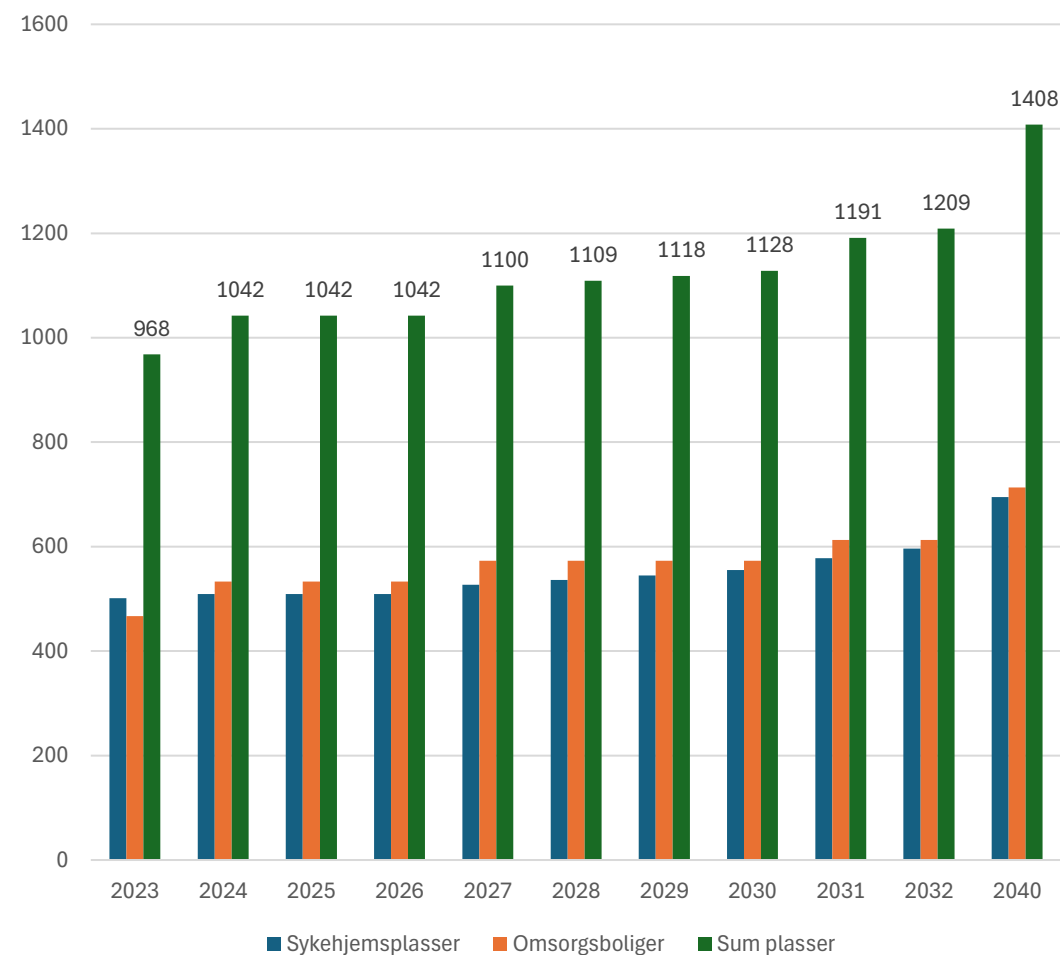
Vi møter det slik:

- Komme i forkant med jevnlige spare- og effektiviseringsplaner – stor runde i 2022, ny runde nå i 2025
- Lokale reformer som omstiller og effektiviserer:
 - Temaplan: Leve hele livet
 - Temaplan: På lik linje
 - Helhetlig innsatstrapp
- Strukturelle grep:
 - Ny skolestruktur: Første trinn 3:1
 - Ny barnehagestruktur: Første trinn 3:1
 - Større sykehjem og omsorgsenheter
- Øke arbeidstilbudet
 - Fra deltid til heltid
 - Organisering og oppgavedeling

Langsiktighet: Utbygging av sykehjem og omsorgsboliger i Sandefjord

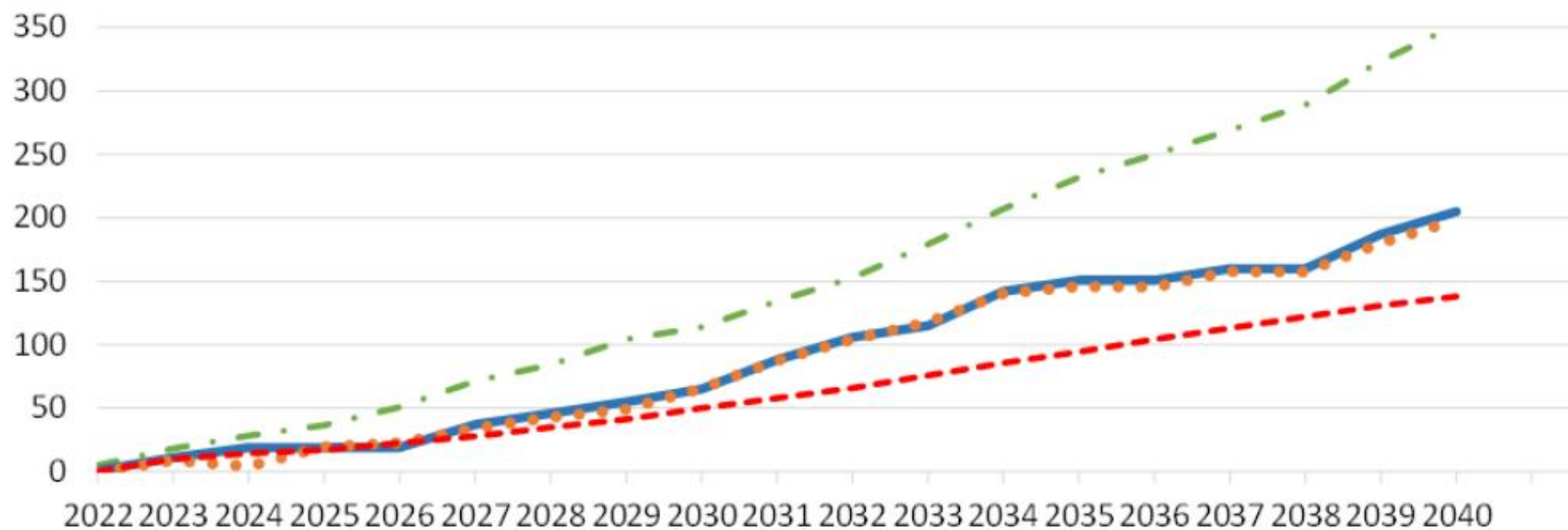
- Planlegger med 440 nye plasser de neste 15 årene fra 2023-nivå
- Utgjør en vekst på 45 prosent
- Innebærer:
 - ✓ Store investeringer
 - ✓ Kraftig økning i driftskostnader
- *Midlene må fremskaffes gjennom å vri budsjettene fra unge til eldre – og ved å generere overskudd som holder lånekostnadene nede*

Forebygging og effektivisering – reduserer behov for sykehjemsplasser

Behov for flere heldøgns plasser (490 plasser i 2020 som startpunkt)

— . . KS modell 5% effektivitet til 2040 og 0,5 saktere aldring

— Planlagt kapasitet HØP 2024-2027

... KS modell 5% effektivitet og 1,0 saktere aldring

- - - SSB fremskriving av dødsfall der 50% dør med heldøgn omsorg og mottar dette i 1,85 år

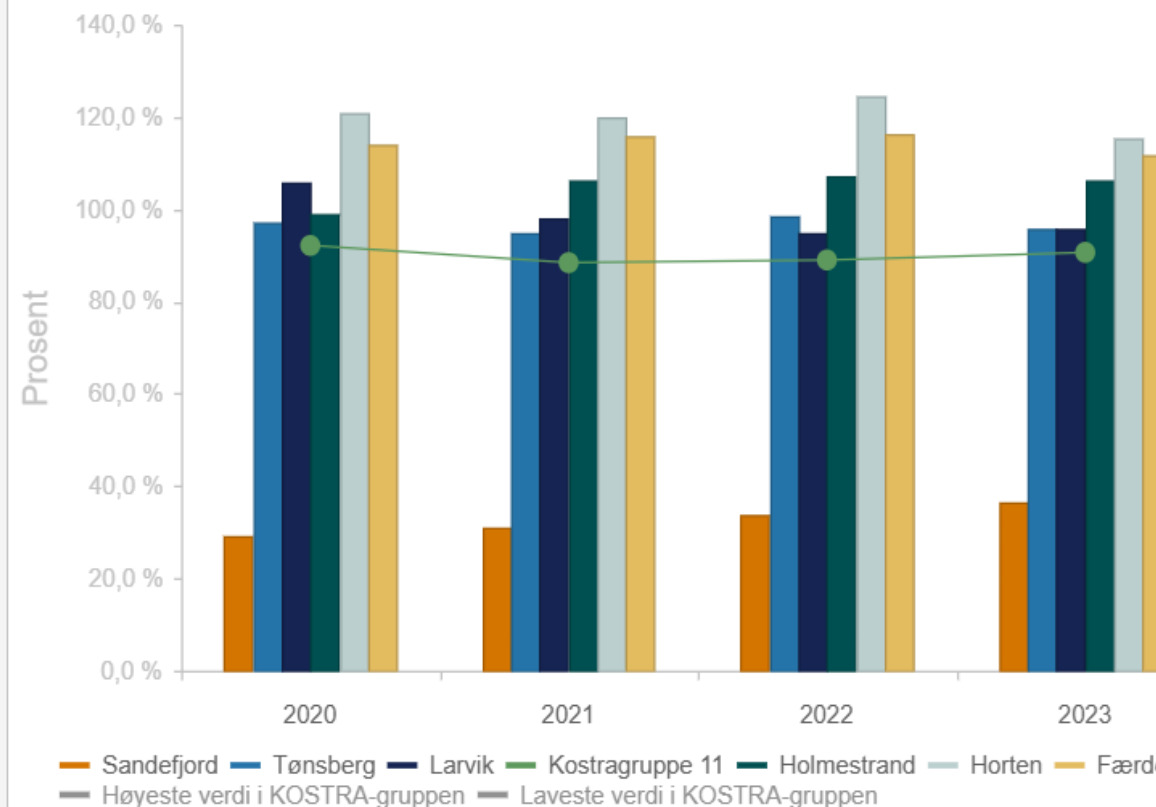
Aller viktigst?

Konsekvent og konsistent økonomistyring over tid

- Balansere investeringsbehov mot egne finansieringsmuligheter
- Generert overskudd i budsjettene for å finansiere investeringer
- Vilje- og evne til å prioritere
- Langsiktighet
- Lav gjeldsgrad

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter (B)

	2020	2021	2022	2023
Sandefjord	29,3 %	30,9 %	33,8 %	36,1 %
Tønsberg	97,4 %	94,9 %	98,3 %	95,2 %
Larvik	105,9 %	97,9 %	94,8 %	95,2 %
Kostragruppe 11	92,1 %	88,4 %	89,0 %	90,0 %
Holmestrand	98,8 %	106,3 %	107,1 %	106,3 %
Horten	120,9 %	120,0 %	124,7 %	115,0 %
Færder	114,2 %	115,8 %	116,5 %	111,0 %

The background of the slide features several horizontal, wavy bands of different shades of blue, ranging from a deep navy blue to a lighter, vibrant blue. These bands create a sense of movement and depth.

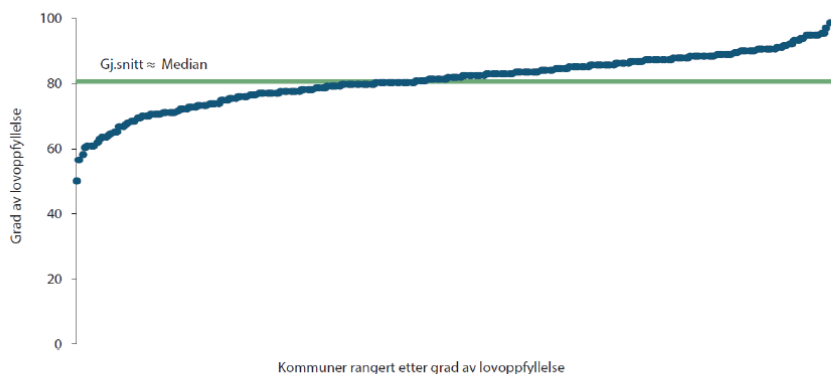
Reformbehov fra et nasjonalt perspektiv

NOU 2023: 9 Generalistkommunesystemet

Likt ansvar – ulike forutsetninger

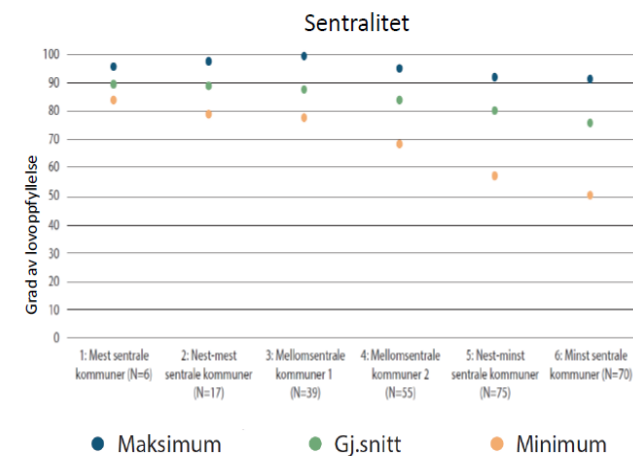
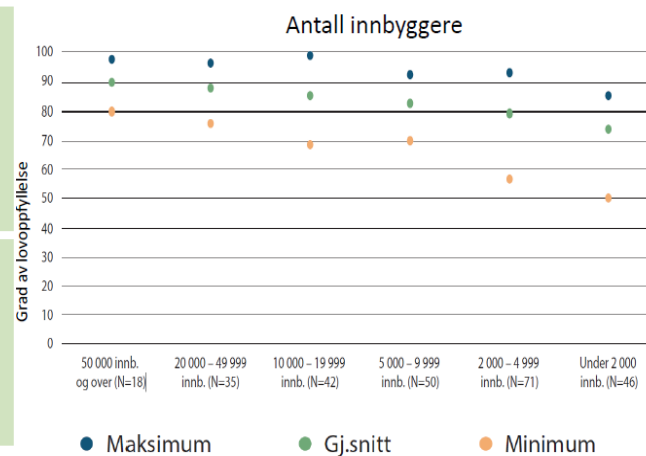
Generalistkommunene fungerer i hovedsak bra men det er utfordringer

Jo færre innbyggere og mer usentral kommunen er, jo lavere grad av lovoppfyllelse

§ Lovoppfyllelse varierer mellom 50 % og 99 %

§ Ingen kommuner oppfyller alle lovkrav

Ingen prinsipper?

Schei-komiteens retningslinjer fra 1956:

- En minstepørrelse som kan sikre kommunene tilstrekkelig befolkningsgrunnlag for en forsvarlig og tidsmessig administrasjon og tjenesteapparat. *(5-10 000 innbyggere der de geografiske forholdene ligger til rette for det.)*
- Enheter med et så allsidig næringsliv at det kan gi flere ben å stå på i vanskelige tider og demme opp mot fraflytting.
- Enheter der en har eller kan utvikle et kraftig, levedyktig sentrum.
- Enheter der en kan rasjonalisere skoleverket og danne grunnlag for en vellykket utbygging av den niårige skolen.

SANDEFJORD
KOMMUNE

DFØ-rapport 2024:11
September 2024

Hvordan styrer staten kommunene?

der personellressurser i

DFØ-rapport 2024:10
September 2024

Statlig styring av kommunene

Kartlegging av virkemiddelbruk og konsekvenser på fire områder

Det samlede styringstrykket er stort

- Kommunene har fått flere oppgaver og plikter, og innbyggerne har fått flere rettigheter, siden 2015.
- «Ingen» ser helheten av alle krav, forventninger og oppgaver som legges til kommunene.
- Staten er ikke koordinert (men forventer at kommunen skal være det).
- Politikere på nasjonalt hold skaper forventninger som kommunene må innfri.

Kommisjon for kommunesektoren

Summen av krav og oppgaver
er ikke bærekraftig over tid

- Ny kommisjon skal se på hvordan staten styrer
- Gå gjennom krav og oppgaver
- Bred kommisjon og bredt mandat
- Skal foreslå endringer for bedre ressursbruk

Oppsummert

- Den enkelte kommune må ta egne grep
 - Sørge for effektiv drift og gjennomføre nødvendige kutt
 - Vri ressursene fra unge til eldre
 - Øke arbeidstilbudet
- Kommunestrukturen må bygge på noen prinsipper – det krever statlige grep
- Den statlige styringen med kommunene må være slik at den fremmer og ikke hemmer effektivitet

Demografiendringene representerer en stille revolusjon – det krever klare prioriteringer og styringsfart fremfor «kjepper i hjulene» fra statlig hold...